

MARIÁNSKOLÁZEŇSKO

DOBROVOLNÝ SVAZEK OBCÍ

PO STOPÁCH
GOETHEHO PO
MARIÁNSKOLÁZEŇSKU

/ IN DEN SPUREN
VON GOETHE IN DER
MARIENBADER REGION

II

Johann Wolfgang von Goethe, často přezdívaný Kníže básníků, narozený 28. srpna 1749 ve Frankfurtu nad Mohanem, byl jedním z nejvýznamnějších německých básníků, prozaiků, dramatiků a politiků. Mezi jeho další zájmy patřila mimo jiné biologie, mineralogie a geologie. Goethe často cestoval a zhoršující se zdravotní stav ho v pokročilém věku přivedl do západních Čech, potažmo do Mariánských Lázní.

Johann Wolfgang von Goethe, von vielen „der Dichterstürst“ genannt, wurde am 28. August 1749 in Frankfurt am Main geboren. Er war einer der bedeutsamsten deutschen Dichter, Prosaschriftsteller, Dramatiker und Politiker. Zu seinen weiteren Interessensgebieten gehörten unter anderem Biologie, Mineralogie und Geologie. Goethe reiste oft und sein sich verschlechternder Gesundheitszustand hatte ihn im fortgeschrittenen Alter nach Böhmen, beziehungsweise nach Marienbad, gebracht.

Za svůj život navštívil Goethe Mariánské Lázně celkem čtyřikrát, z toho třikrát na delší letní pobyt. Jeho návštěvy jsou pro Mariánské Lázně, stejně jako pro Karlovy Vary, jedny z nejcennějších. Samo to, že Goethe přijížděl do Mariánských Lázní, přilákalo šlechtice, umělce a generály napoleonských válek, kteří chtěli mít to privilegium s Goethem hovořit. Právě Goetheho přítomnost obrátila pozornost Evropy směrem k nově vznikajícím lázním, které se později dočkaly světového věhlasu. Postupem času se mladé lázně dočkaly návštěvy nejednoho velikána – cestu

si tam našel například Edward II., Fryderyk Chopin, Alfred Nobel, Sigmund Freud a spousta dalších.

Im Laufe seines Lebens besuchte Goethe Marienbad insgesamt viermal, dreimal davon für einen längeren Sommeraufenthalt. Seine Besuche sind für Marienbad, genauso wie für Karlsbad, von einer extra großen Bedeutung. Allein die Tatsache, dass Goethe nach Marienbad kam, hatte die Adeligen, Künstler und Generale der Napoleonischen Kriege, die das Privileg haben wollten, mit Goethe zu sprechen, hierher gelockt. Und es war Goethes Anwesenheit, die den Blick Europas auf den neu entstehenden Kurort, der später weltberühmt werden sollte, lenkte. Im Laufe der Zeit besuchten den jungen Kurort so einige Berühmtheiten – den Weg hierher fanden zum Beispiel Edward II., Fryderyk Chopin, Alfred Nobel, Sigmund Freud und eine Menge weiterer Persönlichkeiten.

Co dal Goethe do vínku Mariánským Lázním?

Svémi zkušenostmi z cest, radami a evropskými kontakty přispěl autor slavné Mariánskolázeňské elegie k rychlému rozvoji města. Opatu Reitenbergerovi, zakladateli lázní, radil, aby nepřestával s výstavbou lázeňských domů, zahradníka Václava Skalníka přiměl k dlouhodobé péči o lázeňské parky, jejichž úprava probíhala v novém anglickém stylu. Kromě Skalníka a Reitenbergera měl Goethe vliv i na prvního místního lázeňského lékaře Heidlera, kterému doporučil, aby kromě tradiční lázeňské péče prosazoval i moderní léčebné metody. Johann Wolfgang Goethe a Mariánské Lázně společně vytvořili spojení, které oběma prospělo.

Was hatte Goethe dem Kurort Marienbad in die Wiege gelegt?

Dank seinen Reiseerfahrungen, Ratschlägen und europäischen Kontakten hat der Autor der berühmten Marienbader Elegie zu einer raschen Stadtentwicklung beigetragen. Dem Kurortgründer, Abt Reitenberger, hatte Goethe beraten, mit dem Bau der Kurhäuser nicht aufzuhören, den Kurgärtner Václav Skalník hatte er zu einer Langzeitpflege der Kurparks, deren Gestaltung im neuen englischen Stil erfolgte, bewegt. Nicht nur auf Skalník und den Abt Reitenberger hatte Goethe Einfluss gehabt: Dem ersten Marienbader Badearzt Heidler hatte er empfohlen, neben der traditionellen Kurpflege auch moderne Heilmethoden durchzusetzen. Johann Wolfgang von Goethe und Marienbad haben eine Verbindung erschaffen, die für beide Parteien von Vorteil war.

Goethův vztah k Mariánským Lázním jistě pozvedl na vyšší úroveň románek s mladičkou Ulrikou von Levetzow, do které se v již velmi pokročilém věku zamiloval. Kniže básníků chtěl tento vztah zpečetit a rozhodl se oficiálně požádat o ruku v té době 17leté Ulriky. Ulričina matka si své stanovisko k sňatku chtěla rozmyslet a odjela se svými dcerami do Karlových Varů. Goethe se zanedlouho vydal za nimi a společně s rodinou své milované oslavil 74. narozeniny ve městě Loket. Ze svatby nakonec sešlo a zhrzený Goethe již nikdy na české území nepřišel. Nenaplněné představy, zamyšlení nad životem a stářím, to vše bylo zapsáno do Elegie z Mariánských Lázní.

Goethes Liebesromanze mit der blutjungen Ulrike von Levetzow, in die er sich in einem schon sehr fortgeschrittenen Alter verliebte, gab seiner Beziehung zu Marienbad gewiss eine andere Dimension. Der Dichterrfürst wollte diese Beziehung besiegeln und entschied sich, offiziell um die Hand der damals 17-jährigen Ulrike zu bitten. Ulrikes Mutter wollte über ihre Stellung zu der Trauung nachdenken und ist mit ihren Töchtern nach Karlsbad abgereist. Goethe reiste kurz danach der Familie nach und hat gemeinsam mit der Familie seiner Geliebten seinen 74. Geburtstag in der Stadt Loket (Elbogen) gefeiert. Aus der Hochzeit ist aber letztendlich nichts geworden und der verschmähte Goethe besuchte Böhmen kein einziges Mal mehr. Unerfüllte Vorstellungen, Nachdenken über das Leben und das Altern, das wurde alles in der Marienbader Elegie niedergeschrieben.

O nově vznikajících lázních věděl Goethe již od roku 1811, jednalo se však o zběžné informace týkající se Úšovic (nejstarší část dnešních Mariánských Lázní). O devět let později se Goethe vydal prozkoumat krajinnou polohu míst zřízených tepelským klášterem, ve kterých vyvěraly vlažné prameny. Goethův jarní pobyt roku 1820 začal v Chebu, ze kterého se do Karlových Varů nevydal obvyklou cestou, nýbrž cestou vedoucí přes Žandov do Mariánských Lázní. Slavného hosta v nových lázních přivítal lázeňský lékař dr. Karl Josef Heidler a lázeňský inspektor pramenů, tepelský premonstrát Wendelin Gradl. V rámci této návštěvy Goethe nahlédl do plánů dvorního lobkovického zahradníka Václava Skalníka, kterého vnější úpravou lázní pověřili tepelští mniši. Goethe byl nadšen, jakým směrem se rozvoj lázní ubíral. Jedno z jeho prvních psaných hodnocení Mariánských Lázní vypadalo takto: *„Připadá mi, jako bych se nacházel v severoamerických lesích, kde se město postaví za pouhé 3 roky. Plán je šťastný a potěšitelný, provádění přesné, řemeslníci činní, dozor přísný a obezřetný. Domy hotové i rozestavěné – některé již po střechu, jiné teprve v základech, vše je živoucí a v pohybu (...).“*¹

Über die Entstehung des neuen Kurortes wusste Goethe schon seit dem Jahre 1811 Bescheid, allerdings handelte es sich bloß um flüchtige Informationen bezüglich Úšovice (Auschwitz - der älteste Teil des heutigen Marienbads). Neun Jahre später begab sich Goethe für eine Untersuchung der Landschaftslage an die vom Kloster Tepl errichteten Stellen, an denen lauwarmer Quellen entsprungen sind. Goethes Frühlingsaufenthalt 1820 begann in Cheb (Eger). Von hier aus fuhr er nicht die übliche Strecke nach Karlsbad, sondern machte einen Abstecher über Žandov (Sandau) nach Marienbad. Der berühmte Gast wurde in

1 NEUPAUER, E., ed. a ERNSTOVÁ, D., ed. Tradice a současnost: týdný J. W. Goetha v Mariánských Lázních: výroční sešit 1999-2009 = Tradition und Gegenwart: Zehn Jahre der GoetheWoche in Marienbad: Denkschrift 1999-2009. Mariánské Lázně: E. Neupauer, 2009, s. 46.

dem neuen Kurort durch den Badearzt Doktor Karl Josef Heidler und der Kurquelleninspektorin, der Tepl-Prämonstratenser Wendelin Gradl begrüßt. Im Laufe dieses Besuchs sah Goethe die Pläne des fürstlichen Lobkowitzschen Gärtners Václav Skalník ein, der von den Mönchen aus Tepl mit dem Parkanlagenbau im Kurort beauftragt wurde. Goethe war begeistert, in welche Richtung die Entwicklung Marienbads geht. Eine seiner ersten schriftlichen Bewertungen von Marienbad sah folgendermaßen aus: „Mir war es, als befänd ich mich in den nordamerikanischen Wäldern, wo man in drei Jahren eine Stadt baut. Der Plan ist glücklich und erfreulich, die Ausführung streng, die Handwerker tätig, die Aufseher einsichtig und wach. Fertige Häuser, auszubauende, unter Dach, bis ans Dach, aus dem Grunde kaum hervor, alles ist lebendig (...).“⁴²

Díky tomuto prvnímu dojmu strávil Goethe následující tři roky v Mariánských Lázních. Zajímal se o průběh stavitelských prací, o složení pramenů i okolních hornin, ale také o mladou Ulriku von Lewetzov. Nach diesem ersten Eindruck hielt sich Goethe in den nächsten drei Jahren in Marienbad auf. Ihn interessierte der Baumaßnahmenfortschritt in der Stadt, die Zusammensetzung der Quellen sowie der Gesteine in der Umgebung - aber auch die junge Ulrike von Lewetzov.

2 NEUPAUER, E., ed. a ERNSTOVÁ, D., ed. Tradice a současnost: týdny J. W. Goetha v Mariánských Lázních: výroční sešit 1999-2009 = Tradition und Gegenwart: Zehn Jahre der GoetheWoche in Marienbad: Denkschrift 1999-2009. Mariánské Lázně: E. Neupauer, 2009, s. 46.

FERDINANDŮV PRÁMEN

Po stopách Goetheho / In Goethes Spuren

1/ Prohlídkový okruh Mariánské Lázně

Vydejte se na cestu, po které kráčel Johann Wolfgang Goethe společně s Ulrikou von Lewetzov.

1/ Besichtigungsrouten Marienbad

Begeben Sie sich auf dieselbe Route, die Johann Wolfgang Goethe zusammen mit Ulrike von Lewetzov entlang gegangen ist.

Doporučeným výchozím místem naší procházky je **Goethovo náměstí**. Dominuje mu Goethova socha před domem U Zlatého hrozu, ve kterém básník svého času pobýval. Nyní se tu nachází Městské muzeum. Přímo v místnostech, které tehdy obýval, je umístěna expozice připomínající Goethovy pobyty, které trávil nejen léčbou, ale také sběrem minerálů a studiem geologie.

Empfohlener Ausgangspunkt unseres Spazierganges ist der **Goethe-Platz**. Vor dem Haus Zur goldenen Traube, in dem der Dichter seinerzeit weilte, befindet sich die Goethe-Statue. In dem Haus direkt befindet sich heutzutage das Stadtmuseum. Genau in den Räumen, wo er damals untergebracht war, können Sie eine Exposition besichtigen, welche an Goethes Aufenthalte erinnert – diese nutzte er nicht nur für Heilzwecke, er verbrachte diese auch mit dem Sammeln von Mineralien und dem Geologiestudium.

Goethův zájem o geologii předurčuje směr prohlídkové trasy o délce cca 2 km, která pokračuje k největšímu **Geologickému Parku** v České republice – ten nabízí přehled o geologické stavbě a rostlinných společenstvích Slavkovského lesa.

Goethes Interesse an Geologie bestimmt den weiteren Verlauf der etwa 2 km langen Route: Sie geht durch den größten **Geologischen Park** in der Tschechischen Republik – dieser bietet eine Übersicht zum Thema Geologieaufbau und zur Fauna des Kaiserwaldes (Slavkovský les).

Z geologického Parku se vydejte okolo Hlavní kolonády směrem k Lesnímu prameni. Cestou se zastavte ochutnat **Křížový pramen**, kterého Goethe během svých pobytů užíval nejvíce. Křížový pramen patří k nejproslulejším a nejdéle využívaným pramenům na území města, je silně mineralizovaný a má projímavý účinek.

Aus dem Geologischen Park begeben Sie sich an der Hauptkolonnade vorbei Richtung Waldquelle. Nutzen Sie unterwegs die Gelegenheit die **Kreuzquelle** zu kosten, aus welcher Goethe während seiner Aufenthalte am häufigsten trank. Die Kreuzquelle gehört zu den renommiertesten und am längsten genutzten Quellen der Stadt, sie ist stark mineralisiert und hat eine abführende Wirkung.

Součástí trasy je symbolický hřbitov padlých za 1. sv. války. V jeho blízkosti se nachází sousoší Goethe a Múza. K tomuto sousoší se dostanete Ibsenovou nebo Chopinovou ulicí. Nenáročnou vycházku zakončete ochutnávkou **Lesního pramene**.

Unterwegs auf der Route werden Sie den symbolischen Friedhof der Gefallenen während des Ersten Weltkrieges passieren. In seiner Nähe befindet sich die Statuengruppe „Goethe und die Muse“, zu der man entweder die Ibsen- oder Chopinstraße entlang gelangt. Diesen nicht besonders anspruchsvollen Spaziergang beenden Sie mit einer Kostprobe der **Waldquelle**.

Tip: Pokud si budete chtít procházku prodloužit, vydejte se ke **Goethovu odpočívadlu**. Uprostřed malebné krajiny, na svahu Hameliky, naleznete pískovcový obelisk se dvěma kamennými odpočívadly. V těchto místech na lavičce trávil J. W. Goethe dlouhý čas v zamyšlení sám nebo zde sedával s Ulrikou von Levetzow.

Ein Tipp: Fall Sie den Spaziergang verlängern wollen, begeben Sie sich zu **Goethes Ruhebänk**. In der malerischen Landschaft, auf dem Hang des Hügels Hamelik, finden Sie einen Sandsteinobelisk mit zwei Ruhebänken aus Stein. Hier pflegte J. W. Goethe entweder mit Ulrike von Levetzow auf der Bank zu sitzen aber auch alleine verbrachte er hier eine lange Zeit in Gedanken.

ODHADOVANÝ ČAS:

30 minut (vč. Goethova odpočívadla + 20 minut)

DÉLKA: 1 km (vč. Goethova odpočívadla + 1,5 km)

OBTÍŽNOST CESTY: Lehká

ZAČÁTEK CESTY:

Goethovo nám. - Městské Muzeum, Mariánské Lázně

KONEC CESTY:

Lesní pramen, Mariánské Lázně (případně Goethovo odpočívadlo)

TRASA VHODNÁ PRO RODINY S DĚTI

GESCHÄTZTE DAUER:

30 Minuten (inkl. Goethes Ruhebänk + 20 Minuten)

LÄNGE: 1 km (inkl. Goethes Ruhebänk + 1,5 km)

SCHWIERIGKEITSGRAD: Einfach

AUSGANGSPUNKT: Goethe-Platz - Stadtmuseum, Marienbad

ROUTE ENDE:

Waldquelle, Marienbad (ggfls. Goethes Ruhebänk)

GEEIGNET FÜR FAMILIEN MIT KINDERN

2/ Prohlídkový okruh Mariánské Lázně – Klášter Teplá – Podhorní vrch

Další cesta mapující Goethovy kroky vede do **Klášteřa Teplá**, který založil v roce 1193 šlechtic Hroznata. Během druhého pobytu v Mariánských Lázních, tedy v roce 1821, poslal opat Reitenberger pro Goetha kočár a po společném obědě mu ukázal celý rozsáhlý klášterní areál, včetně knihovny a kabinetu uměleckých a přírodních památek. Návštěva tepelského kláštera postaveného podle návrhů Kryštofa Dientzenhofera je možná i v současné době - návštěvníci mají možnost se seznámit s tím, jak fungovala řeholní komunita premonstrátů v barokním období. Součástí klášterního areálu je restaurace a nedaleko kláštera se nachází Betlémský rybník – doporučujeme tedy návštěvu kláštera pojmout jako celodenní výlet spojený například s koupáním. Tato trasa je nenáročná a vhodná i pro děti.

2/ Prohlídkový okruh Mariánské Lázně – Klášter Teplá – Podhorní vrch

Eine weitere Route in den Spuren von Goethe führt Sie ins Kloster Tepl (Teplá), das im Jahre 1193 der Adelige Hroznata gründete. Im Laufe

des zweiten Aufenthaltes in Marienbad, also im Jahre 1821, schickte der Abt Reitenberger eine Kutsche, um Goethe abzuholen, und nach einem gemeinsamen Mittagessen zeigte er ihm das gesamte ausgedehnte Klosterareal, inklusive Bibliothek und Kabinett der Kunst- und Natursehenswürdigkeiten. Die nach den Entwürfen von Christoph Dientzenhofer gebaute Klosteranlage kann man auch heute noch besichtigen – Besucher haben die Gelegenheit, sich damit vertraut zu machen, wie die Prämonstratenser-Ordenskommunität in der Barockzeit funktionierte. Im Klosterareal finden Sie ein Restaurant und unweit des Klosters ist ein Teich - Betlémský rybník. Den Klosterbesuch kann man also in Form eines Tagesausflugs organisieren, mit einer Badegelegenheit. Diese Route ist nicht besonders anspruchsvoll und ist auch für Kinder geeignet.

Tip: Klášter se nachází nedaleko vlakového nádraží, na výlet tedy můžete vyrazit vlakem. Pokud se do Kláštera Teplá vydáte autem, přijďte do svého výletu ještě jeden cíl, a to přírodní rezervaci vedoucí okolo **Podhorního vrchu**. Goethe tímto místem v roce 1821 projížděl, vysadil zde však pouze svého sluhu, který pro něj sbíral vzorky čediče. Vystoupejte na Podhorní vrch, který se tyčí do výšky 847 m n. m., sám Goethe na něm sice nestál, ale ten výhled jistě stojí za to.

Tip: Das Kloster befindet sich in der Nähe des Bahnhofs, das heißt, Sie können gerne mit dem Zug hierher kommen. Falls Sie nach Teplá mit dem Auto kommen, fügen Sie noch ein Ziel zu der Route hinzu, und zwar das Naturreservat in der Umgebung von **Podhorní vrch** (Podhorn). Goethe reiste durch diese Gegend im Jahre 1821, er hatte hier aber lediglich seinen Diener abgesetzt, der den Auftrag bekam, für ihn Basaltmuster zu sammeln. Nutzen Sie die Gelegenheit und besteigen Sie den Hügel Podhorní vrch mit seinen 847 Höhenmetern. Goethe persönlich stand zwar nie drauf, aber die herrliche Aussicht lohnt sich trotzdem.

ODHADOVANÝ ČAS: Celodenní výlet

DÉLKA:

15 km jednosměrná cesta (+ prohlídka kláštera a cesta vlakem)

DOPRAVA: Vlakem nebo autem (případně pěšky po značené cestě)

OBTÍŽNOST CESTY: Lehká

ZAČÁTEK CESTY: Hlavní nádraží, Mariánské Lázně

KONEC CESTY: Hlavní nádraží, Mariánské Lázně

TRASA VHODNÁ PRO RODINY S DĚTI

GESCHÄTZTE DAUER: Tagesausflug

LÄNGE:

15 km Einweg (+ Klosterbesichtigung und die Reise mit dem Zug)

TRANSPORT:

Zug oder PKW (zu Fuß auf der markierten Strecke auch möglich)

SCHWIERIGKEITSGRAD: Einfach

AUSGANGSPUNKT: Hauptbahnhof Marienbad

ROUTE ENDE: Hauptbahnhof Marienbad

GEEIGNET FÜR FAMILIEN MIT KINDERN

3/ Prohlídkový okruh Mariánské Lázně – Zámek Kynžvart

Goethe během svého života často cestoval, nebylo tomu jinak ani na našem území. Kromě Teplé, Mariánských Lázní, Karlových Varů, Chebu, Aše a spousty dalších měst navštívil také Lázně Kynžvart a tamější zámek. Na konci svého pobytu v roce 1822 se Goethe rozhodl ochutnat kynžvartské minerální prameny, jejichž návštěvu spojil s prohlídkou cínových dolů. V současnosti můžete cínové doly vyměnit například za golf nebo některou z dalších prohlídkových tras doporučených na webových stránkách **Státního zámku Kynžvart**.

3/ Prohlídkový okruh Mariánské Lázně – Zámek Kynžvart

Goethe reiste im Laufe seines Lebens oft, und auf tschechischem Gebiet war das nicht anders. Neben Tepl, Marienbad, Karlsbad, Eger, Asch und vielen anderen Orte besuchte er auch Bad Königswart und

das hiesige Schloss. Gegen Ende seines Aufenthaltes im Jahre 1822 entschied sich Goethe, die Königswarter Mineralquellen zu kosten und hat bei der Gelegenheit ebenso die Zinngruben besucht. Sie können heutzutage die Zinngruben gegen eine Partie Golf tauschen oder man kann sich eine der Besichtigungsrouten aussuchen, die Sie an der Webseite des **Schlusses Königswart (Kynžvart)** finden.

Do Lázní Kynžvart se lze z Mariánských Lázní dostat pohodlně pěšky či na kole po značených trasách, případně se svézt vlakem.

Nach Bad Königswart kommt man aus Marienbad ganz gemütlich zu Fuß oder mit dem Fahrrad dank ausgeschilderten Wegen, weiterhin kann man auch mit dem Zug fahren.

Tip: Doporučujeme navštívit interiér zámku s bohatými uměleckými sbírkami a kabinetem kuriozit kancléře Metternicha. Rozlehlý zámecký park plný významných míst vás jistě také zaujme.

Tip: Wir empfehlen Ihnen das Schlossinterieur mit umfangreichen Kunstsammlungen und das Kuriositätenkabinett des Kanzlers Metternich. Ebenso wird Ihnen der große Schlosspark mit vielen bedeutsamen Orten gefallen.

ODHADOVANÝ ČAS: Půlden (včetně prohlídky zámku)

DÉLKA: 2x okruh na zámku + 5,5 km cesta na nádraží

DOPRAVA: Vlak

OBTÍŽNOST CESTY: Střední

ZAČÁTEK CESTY: Hlavní nádraží, Mariánské Lázně

KONEC CESTY: Hlavní nádraží, Mariánské Lázně

TRASA VHODNÁ PRO RODINY S DĚTI

GESCHÄTZTE DAUER:

Ein halber Tag (inkl. Schlossbesichtigung)

LÄNGE: 2x Schlossbesichtigungsrouten + 5,5 km Weg zum Bahnhof

TRANSPORT: Zug

SCHWIERIGKEITSGRAD: Mittel

AUSGANGSPUNKT: Hauptbahnhof Marienbad

ROUTE ENDE: Hauptbahnhof Marienbad

GEEIGNET FÜR FAMILIEN MIT KINDERN

Text: Eva Koreisová

Překlad: Eva Špalová

Foto: Karolína Duschková, Josef Pavlovic, Can Stock Photo Inc.

DTP, tisk: Euroverlag s.r.o.

Zhotovitel: Pilsenjoy s.r.o.

© 2019 Mariánskolázeňsko

/ Kontakt

Mariánskolázeňsko
dobrovolný svazek obcí
Tři Sekery 157
CZ - 354 73 Tři Sekery

E-mail: marianskolazensko@seznam.cz

www.marianskolazensko.org

**Europäische Union
Evropská unie**
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)